

BEYİNİN SAĞI DA SOLU DA ÇALIŞIYORSA YARATICISINDIR

Prof. Dr. Nükhet TAN

Khas öğretim üyesi

Günümüzde eğitim sisteminin, yaratıcı kişiler yetiştirebilmesi için geliştirilmesi gerekiyor. Okullardaki mevcut test sistemleri, genellikle sol beyin aktivitelerini ölçüyor ve aşırı düzenliliği teşvik ediyor. Oysa böyle bir sistem, sağ beyin çalışmasını zayıflatıyor. Sağ beyin gelişmemesi ise yaratıcılığı engelliyor.

SIRADAN YARATICILIK: HEPİMİZ GÜNDELİK HAYATIMIZDA FARKLI, YARATICI ÖZELLİKLER SERGİLİYORUZ. İYİ BİR SATICI SATTIĞI ÜRÜNÜ İLGI ÇEKECEK YENİ YÖNTEMLERLE SATIYOR; BAŞARILI BİR İŞ ADAMI İSE ŞİRKETİNE YARATICI ÜRÜNLERLE KATKIDA BULUNUYOR; YEMEK YAPMAYI SEVEN ÇOĞU KİŞİ DE KULLANDIĞI MALZEMELERİ DEĞİŞİK YÖNTEMLERLE BİR ARAYA GETİREBİLİYOR VE YENİ TATLAR YARATABİLİYOR. BUNLAR SIRADAN YARATICILIĞA VERİLEBİLECEK BAZI ÖRNEKLER.

SIRA DIŞI YARATICILIK İSE GENELDE RESMİN BÜTÜNÜNE BAKABİLEN, FARKLI KONULARI BİRLEŞTİREREK KÖPRÜ KURMA BECERİSİNE SAHİP OLAN VE SENTEZ YAPABİLEN ÖZELLİKLERE SAHİPLER. AYRICA DEĞİŞİK ALANLARDA EDİNDİKLERİ FARKLI BİLGİLERİ HIZLI BİR ŞEKİLDE YEPYENİ BİR ÜRÜN YARATMAYA ODAKLI OLARAK BİRLEŞTİREBİLEN, BUNU YAPARKEN DE ÖNCE İÇİNE KAPANAN DAHA SONRA YOĞUN ODAKLANMAYLA SENTEZE ULAŞAN KİŞİLİKLERDİR.

Herkes kendine, çocukluktan itibaren edindiği bilgi, deneyim ve anılardan oluşan bir hazine biriktirir. Gördüğümüz, kokladığımız, dokunduğumuz, yaptığımız ve anımsadığımız herşey; beynin gelişmesine, çalışmasına, üretmesine, tepki vermesine katkı sağlıyor.

Beynin bu çok yüksek hacimli bilgi depolama mekanizmasının ilk sonuçları, psikoloji-tıp alanında Nobel ödüllü Amerikalı nöro psikiyatrist Eric Kandel tarafından 1965 yılında aydınlatıldı. Beyinde kısa sürede bilgi ve anı depolama mevcut snaps'ların (beyin hücreleri bağlantısı) güçlenmesiyle gerçekleşirken, uzun süreli bilgi depolamaları ise yeni snaps'ların oluşturulmasını gerektiriyor. Burada esas kararı da nöron (sinir hücresi) çekirdeğinin içindeki 'genler' veriyor ve gerektiğinde snaps'ların artmasını tetikliyor.

Beynin ilk gelişme dönemlerinde yaratıcılığı geliştirmek için daha fazla gayret göstermek son derece önemli. Çünkü uzmanlaşmış olan bölgelerin gelişimi, belli bir dönemden sonra sona eriyor.

EĞİTİM VE DENEYİM BEYİNİ GELİŞTİREBİLİR

Eğitim ve deneyimlerin beynin belirli bölgelerini nasıl etkilediği konusunda birkaç deneysel örnek verilebilir:

Bundan birkaç yıl önce dünyanın çeşitli ülkelerinden 26 müzisyenin beyini, MR (manyetik rezonans görüntüleme) kullanılarak, aynı yaşta müzisyen olmayan kişilerin beyinleriyle karşılaştırılmış ve müzisyenlerde dili algılama ve konuşma fonksiyonunun bulunduğu 'broca' bölgesinde (ses üretimiyle bağlantılı işlevleri yürüten insansı beyin bölgesi) önemli düzeyde gelişme olduğu saptanmıştır.

Yine bu alanda yapılan bir başka araştırmada, senfoni orkestrasında çalan deneyimli müzisyenlerin görsel, uzamsal becerilerini kullandıkları sağ parietal loblarının (beynin sağında ve solunda olmak üzere iki bölgeden oluşan; sağ-sol ayrımı yapabilmek, algılanan nesnenin yönünü ve yerini saptamak, okuma-yazma-aritmetik yeteneklerimizi barındırmak gibi duyuşsal uyaran işlevleri olan beyin bölgesi) önemli farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Günümüzde, eğitim sisteminin yaratıcı kişiler yetiştirebilmesi için geliştirilmesi gerekiyor. Okullardaki mevcut test sistemleri, genellikle sol beyin aktivitelerini ölçmekte ve aşırı düzenliliği teşvik ediyor. Oysa böyle bir sistem, sağ beynin çalışmasını zayıflatıyor.

SAĞ LOB: ÖZELLİKLE YOĞUN OLARAK BEYNİN SAĞ TARAFINI KULLANDIĞI BİLİNEBİLİR BU TÜR KİŞİLERDE, BEYNİN ÇALIŞMASINDA ÖNCE BİR ÇÖZÜNME, ÇÖZÜNME SONRASINDA MUHTELİF BİLGİLERİN ÇARPIŞMASI VE BİR AMAÇ İÇİN SENTEZLENMESİ (TOPARLANMA) SÖZ KONUSU OLUYOR. SAĞ LOBU KULLANANLARDA ARTİSTİK YETENEKLER (RESİM YAPMA, ŞARKI SÖYLEME, YAZI VE ŞİİR YAZMA) ŞEKİL VE BOYUTLARI OLUŞTURMA ÇOK YOĞUN.

SOL LOB: BEYNİN SOL TARAFI BİLGİLERİ PARÇALAR HALİNDE TOPLARKEN, SAĞ TARAFI BİLGİLERİ ÖNCE SENTEZLER VE BİR BÜTÜN OLARAK OLUŞTURABİLİYOR. BEYNİN SAĞ LOBUNU YOĞUN OLARAK KULLANABİLEN KİŞİLERDE DUYGULARLA YÖNETİLEN YARATICILIK YANINDA, DÜŞÜNCELERİ HIZLI BİRARAYA GETİRME GİBİ BİR ÖZELLİK DE BULUNUYOR. SIRA DIŞI YARATICI KİŞİLERDE AYRICA KURALLARA KARŞI BİR DURUŞ VE KURALLARI SORGULAMA VAR.

Zira sol beyni baskın olarak yetişen çocukların, genellikle katı öğrenme, analitik düşünme ve planlama yapma eğilimleri ağır basıyor. Sağ beyni baskın çocukların ise eğitim performansları mükemmel olmamakla birlikte, aşağıdaki özelliklere sahip oldukları gözleniyor.

Bu grupta yer alanlar, sürekli açık uçlu sorularda ve kompozisyon içeren sınavlarda daha başarılı oluyor. Sol beyin kelime seçiminde, bilgi derlemede analitik olup, küçük parçalar üzerinde uzmanlaşıyor. Sağ beyni aktif olanlar ise resmin bütününe bakmayı ve sentez yapmayı başarabiliyor.

RESMİN BÜTÜNÜNE BAKMAYI ÖĞRETEBİLMELİYİZ

Kısacası yaratıcı beyinler geliştirmek için eğitimciler; öğrencilere kalıplaşmış, katı ve kuralcı uygulamalardan ziyade; onları sezgileri ve duyularıyla da karar verebilen, fikirlerini özgürce ortaya koyacakları olanakları yaratmalı ve resmin bütününe bakmayı öğretebilmeli.

Bunun için de öğrenciler, hobi geliştirmeye, dış dünya ile ilişki

YARATICI BİR BEYNİN İÇİN ZİHİNSEL SPOR YAPMAK ŞART

1. YENİ VE BİLMEDİĞİNİZ BİR ALAN SEÇİP, BU ALANDA KEŞFE ÇIKMAK.
2. HER GÜN MEDİTASYON YAPMAYA YA DA YALNIZCA DÜŞÜNMEYE ZAMAN AYIRMAK.
3. GÖZLEM YAPMA VE TANIMLAMA YAPMA ALIŞKANLIĞINIZI GELİŞTİRMEK.
4. İMGELEME ALIŞTIRMALARI YAPMAK.
5. DIŞARIYA ÇIKIP DOĞAL YAŞAMI İZLEMELİK.

kurmaya, kendi düşüncelerini özgürce ifade etmeye, sorgulama yapmaya ve farklı ilgi alanlarına yönlendirilerek, beyinlerinin sentezci özelliğini arttırmaları sağlanmalı.

Buna ek olarak; öğrencilerin, etkin konuşma, müzakere gibi faaliyetlere yoğun bir şekilde katılmaları teşvik edilmeli; müzik, tiyatro ve sanat alanlarında kültürel eğitimlerine önem verilmeli ve dünyayı dar bir pencereden gözlemlemek yerine daha geniş açıdan izleyebilmelerine olanak sağlanmalı.

Hızlı bir gelişme evresinde olan genç beyinlerin, yapısal özelliklerini veya yaratıcılık kapasitelerini saptamaya dönük olarak geliştirilen bazı testler bulunuyor. Amerikalı psikolog Joy Paul Guilford tarafından 1980'de geliştirilen Guilford Zeka Yapısı Testleri (Structure of Intellect-SOI) hem sözel, hem de görsel alanlardaki düşünce akıcılığını ölçüyor.

Bu tür testlerin genç öğrencilere uygulanmasıyla, yaratıcılığa eğilimleri de ortaya çıkmakta ve danışmanları buna paralel eğitim programlarını önerebilmekte. Bu test, yaratıcı beyinlerin erken yaşlarda doğru yönlendirilmesi açısından çok yararlı oluyor.